

УДК 811.161.2

Мунтян О. О.

к. філол. н., доцент,

доцент кафедри філології та перекладу

Київський національний університет технологій та дизайну

НЕМОРФОЛОГІЧНІ СПОСОБИ СЛОВОТВОРУ ЛІНГВІСТИЧНИХ ТЕРМІНІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Серед неморфологічних способів творення нових слів розрізняють морфолого-синтаксичний, лексико-синтаксичний і лексико-семантичний.

Під морфолого-синтаксичним способом словотвору мається на увазі перехід одних частин мови в інші.

Для словотвірної термінології характерним є перехід прикметників до класу іменників, тобто субстантивація і навпаки. Наприклад, *продуктивний суфікс – продуктивність афікса, дериваційний крок – деривація, морфемний блок – морфема, мотиваційні відношення – мотивація, непродуктивний морф – непродуктивність, омонімічні префікси – омонімія, префікс – префіксальне слово, синонімія – синонімічні афікси, словотвір – словотвірна пара, суфікс – суфіксальна зв'язка* [1].

Серед дослідженої нами лінгвістичної термінологію субстантивація найпродуктивніший спосіб утворення іменників від прикметників і дієприкметників. Субстанти зберігають той тип словозміни, який властивий частині мови, від якої вони утворилися.

Лексико-синтаксичним, або зрощенням називається спосіб, при якому нове лексичне слово утворюється в результаті зрощення слів сполучення в одне: *нульсуфіксальне, внутрішньокатегоріальне, складнонульовий, внутрішньочастиномовний, малопродуктивний, внутрішньопарадигматична, складноафіксальна, складносуфіксальна* [1].

Наведені вище приклади демонструють, що твірні слова поєднуються без будь-яких змін. Наприклад: *мало + продуктивний* (прикм.), *внутрішньо + частиномовний* (прикм.), *нуль + суфіксальне* (числ. + прикм.) [1].

Концепції лексико-семантичного способу дотримуються українські мовознавці Ю. О. Карпенко [2] й І. І. Ковалик [3].

За лексико-семантичного способу відбувається переосмислення уже наявних у мові слів. При цьому у будові новотвору не відбувається ніяких змін, змінюється лише його семантика – воно вживається для називання нових понять, зберігаючи синтаксичну роль та зв'язки з іншими словами. При лексико-семантичному способі не застосовуються ніякі формально-структурні засоби словотворення, а формантом є зміна семантики.

При переосмисленні виникають омоніми, наприклад *ланка*, *корінь*, *композиція*, *маркер* [1].

Цей спосіб словотвору має для мови науки особливе значення, оскільки за його допомогою задовольняються зростаючі потреби в нових термінах шляхом семантичного переосмислення існуючих у мові слів. Таке переосмислення термінів у мові можна також назвати вторинною номінацією.

Дослідивши співвідношення ознак спеціального та загальноновживаного значень, можна виділити такі різновиди вторинної номінації: спеціалізація значення загальноновживаного слова (термінологізація), наприклад: *мотивація*, використання термінів однієї галузі знань для позначення понять іншої (ретермінологізація), наприклад: *сегмент* (мат.) – *сегмент* (словотв.), перенесення значення за подібністю (метафоризація), наприклад: *гніздо*, перенесення значення за суміжністю (метонімізація), наприклад: *тема*.

Отже, у словотвірній термінології української мови неморфологічні способи не відзначаються такою продуктивністю як морфологічні. Проте кожен з них відіграє важливу роль у розвитку словотвірної системи української мови.

Список літератури

1. Вакарюк Л.О., Панцьо С.Е. Український словотвір у термінах. Словник-довідник. Тернопіль: Джура. 2007. 260 с.
2. Карпенко Ю. Онімізація і трансонімізація як словотвірний акт. Шоста республіканська ономастична конференція. Тези доповідей і повідомлень. Одеса: ОДУ. 1990. С. 35–37.
3. Ковалик І. І. Логіко-лінгвістична концепція технічної термінології у слов'янських мовах. Вісник Львівського університету. Серія: Філологія, 1969. Вип. 6, С.112 – 126.